

O'QITUVCHI PSIXOLOGIYASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Termiz davlat pedagogika instituti tarix fakulteti geografiya va iqtisodiy bilim asoslari
yo'nalishi 1-bosqich talabalari

Ismoilov Suxrob

Norboyev Asilbek

Annotatsiya: Hozirgi sharoitda jamiyatning maktab oldiga qo'yayotgan talablari kun sayin ortib bormoqda va bu talablarni amalda to'g'ri hal qilish vazifasi o'qituvchiga bog'liqdir. Zamonaviy maktab o'qituvchisi qator vazifalarni bajaradi. O'qituvchi – sinfdagi o'quv jarayoni tashkilotchisidir. O'qituvchi o'quvchilar uchun dars paytida, qo'shimcha darsalarda va shu bilan birga darsdan tashqari hollarda ham kerakli maslahatlar berishda bilimlar manbaidan biridir.

Kalit so'zlar: Jamiyatda o'qituvchining o'rnini, tarbiya, pedagog psixikasi, maktab o'qituvchisi, dars, o'qish, o'rganish.

Kirish. O'qituvchi jamiyat tomonidan qo'yilgan talablar bilan bir qatorda o'z faoliyatida tevarak – atrofidagi kishilar, maktab ma'muriyati,, hamkasblari, o'quvchilar va ularning ota – onalari undan nimalarni kutishini ham esdan chiqarmasligi lozim. Jamiyatda o'qituvchiga quyilgan talablar. Jamiyatning o'qituvchi oldiga qo'yadigan asosiy talablari quyidagilardir. Shaxsni ma'naviy va ma'rifiy tomondan tarbiyalashning, bolalarni mustaqillik g'oyalari sodiqlik ruhida tarbiyalashi, o'z Vatani tabiatiga va oilasiga bo'lgan muhabbatini uyg'otishi. O'zi dars beradigan fan bo'yicha mustahkam bilimga ega bo'lib, o'z kasbi, sohasi bo'yicha jahon fanida erishilgan yangi yutuq va kamchiliklardan xabardor bo'lish. O'qituvchining o'z ishidan nimanidir kutayotganligining o'ziyoq muhim ahamiyatga egadir, mana shu tariqa kutishlar, garchand jamiyat tomonidan o'qituvchiga qo'yiladigan talablarga kelsada, o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi, lekin bu talablar hamma vaqt tarbiya ham bir – biriga mos kelmasligi mumkin. Psixologlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarning ko'rsatishicha xalq ta'limi bo'limlari va maktab direktorlari o'qituvchining ayrim xislatlari naqadar muhimligini har xil baholaydilar. Jumladan, xalq ta'limi bo'limlarining mudirlari o'qituvchidan birinchi navbatda o'z fanini yaxshi bilishini va dars berish metodikasini mukammal o'zlashtirishini talab qilsalar, maktab direktorlari o'qituvchiga qo'yiladigan bunday talablarni uchinchi o'ringa qo'yadilar. Shu bilan birga xalq ta'limi bo'limlarining mudirlari o'qituvchilarning o'quvchilar va ota – onalar, maktab jamoasi bilan qanday muloqotda bo'lishini bilishini naqadar ahamiyatga ega bunday xislatlarni o'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar ichida birinchi o'ringa qo'yadilar. Shunisi muhimki, zamonaviy o'qituvchi uchun zarur bo'lgan shaxsiy xislatlarni batafsil ko'rib chiqish kerak. Bu qanday xislatlar ekan? Ko'pchilik psixologlar, shu bilan birga O'zbekistonlik psixolog olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar zamonaviy o'qituvchilar uchun eng zarur xislatlarni aniqlab olish imkoniyatini beradi. Rossiya psixologlaridan N. V.Kuzmina, V. Slastenin, F.N. Gonoblin, O'zbekistonlik psixologlardan R.Z. Gaynutdinov, M.G. Davletshin, S. Jalilova, A. Jabborov, Qoplonova va boshqalar tomonidan olib borilgan ilmiy – tadqiqotlar o'qituvchilik kasbini atroflicha o'rganib, ancha batafsil ko'rsatib berish imkoniyatini yaratadi. Bu professiogramma. O'qituvchi professiogrammasi muayyan fan tomonidan o'qituvchiga qo'yiladigan maxsus talablarni o'z ichiga qamrab olishi lozim. Bo'lajak o'qituvchi u yoki bu xildagi fan tomonidan qanday talablar qo'yilishini bilish va shu asosida o'quv – tarbiya jarayonini tashkil qilish uchun pedagogika oliy

o'quv yurtlarida muayyan mutaxassislik bo'yicha o'qituvchining ixtisoslashgan xarakteristikasini nazarda tutgan professiogrammasi tuziladi. Jumladan, maktabning o'qituvchi – murabbiysi professiogrammasini misol qilib keltiramiz.

Professiogrammada muhim xislatlaridan borgan sari birmuncha ortib borishini hisobga olgan holda o'qituvchining qo'yidagi xislatlari ko'rsatib berishi lozim

1. O'qituvchining shaxsiy xislatlari:

2. O'qituvchining kasbiga xos bilimi:

Qobiliyatli, tajribali o'qituvchi o'zining diqqat e'tiborini o'quv materialini qanday bayon etilishiga, uning mazmuniga, o'z fikrlarini atroflicha qilib qanday ochib berishiga yki o'quvchi fikriga baralla qaratadi va shu bilan birga bir vaqtning o'zida barcha o'quvchilarni kuzatib, ularni toliqqan toliqmaganligiga e'tiborli yoki e'tiborsizligiga, darsni tushunish tushunmasligiga ahamiyat berib, o'quvchilarning intizomini kuzatadi hamda oqibat natijada o'zining shaxsiy xulq atvoriga (yurish turishiga, o'zining qanday tutishiga, mimika va pantamimikasiga) e'tibor beradi. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan qobiliyatlardan tashqari o'qituvchi inson shaxsining maqsad sari intilishi, uddaburonlik, mehnatsevarlik, kamtarlik, kabi qator ijobyuiy xislatlariga ega bo'lishi lozim. U o'quvchilarni tarbiyalar ekan, o'zining xulq- atvori, yurish- turishi, xullas, butun o'qituvchilik shaxsi bilan o'quvchilarga o'rnak bo'lishi kerak. O'qituvchining o'zini qo'lga ola bilishi muhim ahamiyatga egadir.:

Xulosa qilib shuni aytish joizki, o'qituvchining barcha ijobiy, umum insoniy axloq me'yorlariga mos keluvchi xislatlari katta ahamiyatga ega. Agar biz quyidagi xislatlarni olib qaraydigan bo'lsak, bularning barchasi ham o'ta muhim omillardir. Jumladan, o'qituvchining tashqi qiyofasi uning obro'si shakllanishiga ta'sir etadi. O'qituvchining ozodaligi, ixchamligi, uning pokizaligi, sarishta- saranjonligi, sipogarchiligi, uning qiliqlari, o'zining chiroylik tutishi, uning qaddi- qomati va yurish-turishlari o'quvchilarda juda yaxshi taassurot qoldiradi. Sharq mutafakkirlari o'qituvchi o'zi o'qib tursagina – o'qituvchi bo'la oladi, agar u o'qishni to'xtatib qo'yar ekan. Unda o'qituvchilik ham o'ladi, deb juda haqqoniy aytganlar. Bu haqiqatni yoshi qancha bo'lishidan qa'tiy nazar barcha o'qituvchilar yaxshilab bilib olishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xaydarov F.I., Xalilova N. "Umumiy psixologiya". T.: "Fan va texnologiyalar" markazining bosmaxonasi : 2009.

2. Ashurova, S., & Numonova, A. (2023). THE ROLE OF PSYCHOLOGY IN FORMING TEACHERS' PEDAGOGICAL ABILITY. Academia Repository, 2(11), 46-53.

3. Ашурова, Ш. (2023). Оилада эр-хотин муносабатларини мувофиқлаштиришнинг ўзбек психологлари томонидан таҳлил қилиниши. *Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика*, 1(1), 67-71.21.

4. Karimova M.N. Ashurova.Sh.F, (2023) Professional ta'limda tahsil olayotgan qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash va ularda sog'lom turmush tarzini shakllantirishning psixologik asoslari. Educational Research in Universal Sciences. OAK. 369-373-b

5. Ashurova.Sh.F Karimova M.N. (2023) Oilada o'smirlarning sog'lom turmush tarzi va oilaviy hayot haqidagi tasavvurlari shakllanishining pedagogik-psixologik omillari. Educational Research in Universal Sciences. OAK. Impact factor 363-368-b

6. a, S. (2023). SOG 'LOM PSIXOLOGIK TURMUSH TARZI TO 'G 'RISIDAGI TASAVVURLARINING SHAKLLANISHI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 3(1).

7. Nematullaeva, S. (2023, April). The role of play therapy in a child's life. In Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education (Vol. 1, No. 1, pp. 9-10).

8. Имонова, М. Б. (2023). Важность сестровых отношений в личном развитии. formation of psychology and pedagogy as interdisciplinary sciences, 2(22), 120-123.

9. Dusmuxamedova Sh.A., Nishonova Z.T., Jalilova S.X., Karimova Sh. K., Alimbaeva Sh.T. "Yosh va pedagogik psixologiya" T. TDPU, 2013

10. Nishonova.Z.T, Komilova N.G. "Rivojlanish psixologiyasi.Pedagogik psixologiya" T-2018-yil

11. Do'smuhamedova. Sh. A. Tillashayxva. X.A. "Yosh davrlari va pedagogic psixologiya" T-2020-y

12. Davletshin M.G., Do'smuhamedova SH.A., Mavlonov M. M., To'ychieva S.M., Erdanova Zamira Olimovna. (2023). ILLUMINATION OF THE PROBLEM OF USING THE PEDAGOGICAL APPROACHES OF AL-HAKIM AT-TERMIZI IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. World Bulletin of Social Sciences, 27, 13-17. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3221>

Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. World Bulletin of Social Sciences, 27, 6-9. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219>

Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. World Bulletin of Social Sciences, 27, 10-12. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220>